

УДК 343.985
DOI: 10.31733/17-03-2023-435-436

Катерина ПОКРАСА
ад'юнкт кафедри криміналістики
та домедичної підготовки
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЗМІСТ ПІДГОТОВЧОГО ЕТАПУ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ, ПОВ'ЯЗАНОВОГО З ПОЖЕЖАМИ, ВЧИНЕНИМИ ШЛЯХОМ ПІДПАЛУ

Однією з найбільш важливих слідчих (розшукових) дій, метою яких є отримання доказової інформації належить огляду. Процесуальний порядок проведення огляду регламентовано ст. ст. 237 КПК України, згідно якої «з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення слідчий, прокурор проводять огляд місцевості, приміщення, речей та документів» [1]. Серед інших видів огляду найбільш інформативною є огляд місця події, під яким розуміють слідчу (розшукову) дію, метою якої є дослідження матеріальної обстановки місця події шляхом безпосереднього особистого її сприйняття слідчим та іншими учасниками огляду з метою виявлення, фіксації та вилучення різних слідів кримінального правопорушення та інших речових доказів, з'ясування механізму події та інших обставин, що мають значення для кримінального провадження [2, с. 5]. Огляд місця події є єдиною слідчою (розшуковою) дією, проведення якої у невідкладних випадках дозволяється до внесення відомостей до ЄРДР (ст. 214 КПК України). Огляд місця події складається з трьох етапів: підготовчого; робочого та заключного [3, с. 336]. Розглянемо основні організаційно-підготовчі заходи проведення огляду місця події.

Однією з найважливіших умов успішного розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з пожежами, вчиненими шляхом підпалу, є своєчасне прибуття слідчого на місце події і його огляд. Негайне прибуття слідчого на місце пожежі та проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій дає йому можливість з найбільшим успіхом орієнтуватися в обстановці події, встановити та опитати очевидців початкової стадії пожежі, виявити та зафіксувати сліди, відшукати та зберегти речові докази.

Аналіз проваджень, припинених через невстановлення винних і причин виникнення пожежі, свідчить про те, що вирішення головних завдань слідства знаходиться в безпосередньому зв'язку з виконанням вимоги щодо проведення огляду місця події якнайшвидше після одержання повідомлення про подію, що сталася. Прибуття слідчо-оперативної групи на місце пожежі є бажаним ще до закінчення її гасіння. Своєчасне прибуття на місце пожежі дозволить слідчому повніше усвідомити обстановку, що склалася на місці події, визначити місця найбільш інтенсивного горіння, простежити за діями осіб, які перебувають на місці пожежі, виявити свідків та очевидців гасіння пожежі. Як правило, серед останніх знаходяться й очевидці її виникнення чи особи, які першими її виявили. Спостереження, зроблені під час пожежі, зафіксовані й оформлені належним чином, у ході подальшого розслідування можуть виявитися дуже важливими при з'ясуванні окремих обставин події.

Друга стадія підготовчого етапу огляду починається з моменту прибуття слідчо-оперативної групи на місце події. На цій стадії вживаються заходи для надання медичної допомоги потерпілим, якщо це потрібно, забезпечення охорони місця події. Виходячи з місцевих особливостей остаточно вирішується питання про учасників огляду, залучаються поняті. Слідчим здобувається вихідна інформація від обізнаних осіб, визначаються межі огляду, спосіб і послідовність його проведення.

Після прибуття на місце пожежі слідчий, з метою встановлення обстановки й обставин події, повинен зібрати інформацію, що характеризує допожежну і пожежну обстановку. Для цього до початку огляду місця події слід виявити очевидців виникнення та розвитку пожежі, осіб, які першими її помітили або останніми залишили об'єкт, на якому сталася пожежа. При опитуванні цих осіб особлива увага приділяється таким фактам, як: ким і де вперше виявлено горіння, в який бік поширювалось полум'я, кого зі сторонніх чи підозрілих осіб було помічено на об'єкті. На місці вчинення пожежі такі бесіди проходять у

шляхом опитування, однак слідчий повинен намагатися з'ясувати, ким є його співрозмовник, його службове становище чи інше відношення до об'єкта, на якому відбулася пожежа, та подій, пов'язаних з цією пожежею. Означені дії допоможуть правильніше оцінити ступінь об'єктивності і вірогідності здобутих відомостей. Очевидці під час пожежі не завжди замислюються щодо наслідків висловлених ними думок і повідомлених відомостей для своїх знайомих, родичів, співробітників по службі та для себе особисто. У цьому сенсі отримані враження очевидців являють собою велику цінність.

На підготовчому етапі основне завдання полягає в тому, щоб одержати від очевидців загальне уявлення про обстановку на місці пожежі, зорієнтуватися, де і як були розташовані ті чи інші предмети до пожежі та з'ясувати в опитуваних осіб, звідки починалося поширення вогню, чи відчували вони специфічні запахи і т. ін. При цьому, критично оцінюючи отримані відповіді та зіставляючи їх із обстановкою місця події, слідчий може правильніше зорієнтуватися на місці події, що, безсумнівно, має значення для розслідування.

При розслідуванні пожеж велике значення має з'ясування допожежної обстановки. Встановлення й аналіз подій, що передували пожежі, мають іноді вирішальне значення для успішного розслідування пожеж. Саме ті чи інші події, що безпосередньо передували пожежі часом і зумовлюють додаткові обставини, що у сукупності з раніше сформованими, спричиняють пожежу.

У процесі з'ясування обстановки, що передувала пожежі, необхідно встановити насамперед: місце розташування, найменування і призначення об'єкта, на якому відбулася пожежа; пожежно-технічну характеристику, конструктивно-планувальні рішення й інші особливості об'єкта (ступінь вогнестійкості, поверховість, наявність систем опалення, вентиляції, енергопостачання і т. ін.); особливості технологічного процесу (розміщення технологічного устаткування, характер і умови збереження речовин і матеріалів); протипожежний стан об'єкта; наявність охорони, систем виявлення і гасіння пожежі їх працездатність. Уся ця і подібна інформація повинна бути відображена в протоколі огляду місця події.

У процесі з'ясування обставин, що мали місце під час гасіння пожежі, необхідно з'ясувати: місце, час і ознаки виявлення горіння, стан на момент виявлення пожежі віконних, дверних і інших прорізів (наявність, осклянілість, стан запірних пристроїв і т. ін.); умови розвитку пожежі: колір полум'я і диму, інтенсивність горіння на окремих ділянках, послідовність, напрямок і швидкість поширення вогню; метеорологічні умови в період виникнення і гасіння пожежі (напрямок і швидкість вітру, наявність опадів і т. ін.); час початку гасіння і характер вогнегасних засобів, що застосовувалися (час прибуття перших підрозділів пожежної охорони, місце подачі вогнегасних засобів і тощо); характер змін, внесених в обстановку в ході гасіння пожежі.

З'ясування таких відомостей дає можливість уявити обстановку, що склалася на момент виникнення пожежі, визначити можливих очевидців пожежі і висунути первинні версії про причину її виникнення.

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651–VI в редакції від 16.08.2015 / Офіційний Сайт Верховної Ради України: URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

2. Огляд місця події при розслідуванні окремих видів злочинів : наук.-практ. посібник / за ред. Н.І. Клименко. Київ : Юрінком Інтер, 2005. 240 с.

3. Салтєвський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді) : підруч. Київ: Кондор, 2005. 588 с.